

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2008. október 28.

MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI ÉRETTSÉGI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

**OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS
MINISZTERIUM**

ISMERETEKET ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK (maximum 15 pont)

1. (2 pont)

Döntsön az alábbi állítások igazságtartalmáról az **igaz vagy a hamis kategória aláhúzásával!**

a) A közszolgálati médiumok a reklámbevételekből tartják fenn magukat.

igaz
hamis

b) A reklámok hirdethetnek árut, szolgáltatást, imázst, de nem közvetíthetnek politikai üzenetet.

igaz
hamis

Helyes válasz: mind a két válasz hamis, vagyis 1-1 pontot kap a vizsgázó, ha a hamis választ húzza alá.

2. (3 pont)

a) **Mit jelent** a „kameratöltőtoll” ideája?

b) **Kinek a nevéhez** kötődik a teória megfogalmazása?

c) Milyen filmes **stílusirányzatok előzményének** tekinthető az elmélet?

Helyes válasz:

a) *Az idea szerint a film lassan nyelvvé vált, „amelyen az ember a gondolkodás minden lehetséges területén kifejezheti magát”. Ezért jött el a „kameratöltőtoll” korszaka, amikor már a filmrendező is olyan szuverén módon fejezheti ki magát, mint az író, s nem kell más művészetek segítségét kérnie, nincsenek már „nyelvi” nehézségei, problémái. (1 pont)*

b) *Alexandre Astruc (1 pont)*

c) *Az európai új hullámok előzményének tekinthető. (Noha nem tekinthető stílusirányzatnak, de akkor is jár a pont, ha a vizsgázó a „modern film” vagy a „szerzői film” előzményét ismeri fel a „kameratöltőtoll” ideájában. (1 pont)*

3. (2 pont)

Nevezzen meg **két** döntő különbséget a hős és a sztár fogalma között!

Helyes válasz például: A hősmítosz a kollektív emlékezet által alakult ki, a sztárt a tömegkommunikáció formálja. A hősmítosz lényege a közösség sorsát alapjaiban meghatározó – példaadó, de más számára nehezen vagy nem követhető – egyéni teljesítmény, szemben a sztár önérvényesítő karakterével. A hős kiemelkedő formátumú személyiség, ez a sztár esetében nem szükségszerű. A hőseket elsősorban a közösség érdekében megtett cselekedeteik, a sztárokat pedig a média által konstruált kép (ikon) alapján határozhatjuk meg. Bármely két helyes válasz 1-1 pontot ér.

4. (4 pont)

A következő szavak és kifejezések segítségével **szerkesszen** két-két – a **globális médiára**, illetve a **lokális médiára érvényes – állítást!** Minden állításban szerepelnie kell legalább egy megadott szónak vagy kifejezésnek!

műsортípusok, identitás, médiaimperializmus, azonos mesék, kulturális tradíció, jól körülhatárolható célközönség, szabványosulás, reprezentáció

Helyes válaszok például:

- a globális média által közvetített szövegeket jellemzi az erős szabványosulás, a hasonló vagy azonos műsортípusok, mesék és megoldások alkalmazása;
- gyakori feltételezés, hogy a globális médiapiacot uraló tőkeerős multinacionális gazdasági és politikai csoportok ellenőrzésük alatt tartják a fejlődő országok kultúráját, hathatósan törekszenek arra, hogy a maguk normái szerint alakítsák át azokat – ezt fejezi ki a médiaimperializmus fogalma;
- a lokális média viszonylag jól körülhatárolható (földrajzi-közlekedési és/vagy kulturális-életmódbeli szempontból nagyjából egységes) célközönséget tájékoztat azokról az eseményekről, amelyek az ott élő emberek számára fontosak;
- a lokális média lehetőséget biztosít a helyi közösségnek saját médiabeli megjelenítésére, felfogásának, szemléletének, kulturális tradícióinak és nyelvének reprezentációjára;
- a lokális média a helyi közösségek érdekeit képviselő civil társadalom képviselője, erősítheti az önszerveződő közösségek identitását.

A globális médiára vonatkozó helyes állítások 1-1 pontot, a lokális médiára vonatkozó helyes válaszok további 1-1 pontot érnek. Csak a tartalmi szempontból eltérő és külön-külön érvényes állítások értékelhetők pontokkal!

5. (4 pont)

Nevezze meg a „Budapesti iskola” egyik fontosabb alkotását, és jellemezze (minimum három állítással) röviden az ehhez az iskolához sorolható **filmek jellegzetességeit!**

Helyes válasz: A „Budapesti iskola”-hoz sorolható filmek a dokumentum-és játékfilmes módszerek sajátos ötvözésével kísérleteznek. A művek elsősorban szociológiai ihletettségűek, a szereplők szociális helyzetének, a társadalmi intézményrendszer működési zavarainak feltárására, annak ábrázolására törekszenek. Többnyire amatőr szereplőkkel dolgoznak, a párbeszédet rendszerint előre nem rögzítik, sok az improvizációs elem, gyakori a kézikamera használata.

Ezen jellemzők közül legalább három helyes megállapítása esetén 1-1-1 pont jár a vizsgázónak, további 1 pont pedig az alkotás helyes megnevezéséért (pl.: Cséplő Gyuri, Jutalomutazás; Filmregény; Tantörténet; Fagyöngyök; Családi tűzfészek; Adj, király, katonát!).

A LÁTOTT FILMRÉSZLETTEL KAPCSOLATOS SZÖVEGÉRTÉSI FELADAT
(maximum 30 pont)

6. (2 pont)
Kit látunk meg a részletben először? Fogalmazza meg, mi a figura szerepe a részletben!

Helyes válasz:

A kék inges lányt látjuk meg először. (1 pont) Nincs kiemelt szerepe, csupán egy (népi kollégista diák) a többiek közül. Elsősorban kompozíciós szerepe van, az ő mozgását követve tágul ki a tér, helyezkedünk a szituációba. (1 pont) (Amennyiben a vizsgázó a kék inges lány szerepének hangsúlyosabb értelmet tulajdonít, és ezt azzal indokolja, hogy a részlet elején figyelmezteti a többieket [„siessetek”], és a végén ő az, aki a piros ingeshez és Kozákhhoz hasonlóan felöltözve marad, úgyszintén egy pontot kap.)

7. (3 pont)
Nevezze meg vagy írja körül a jelenetben látható, egymástól egyértelműen elkülöníthető csoportokat és vezetőiket! (1 pont) Állításait indokolja! (2 pont)

Helyes válasz:

*Diákok (népi kollégisták, fiatalok) – vezetőjük a piros inges fiú;
rendőrök (karhatalmisták) – vezetőjük a sötét zakót és farmert viselő férfi, akit Kozák András alakít. (A válaszra csak abban az esetben adható pont, ha az teljes, vagyis mind a két csoportot és azok vezetőit megnevezi a vizsgázó.)*

(1-1, összesen 2 pont adható a következő, vagy a részlet jelzéseivel alátámasztható, helytálló megfigyelések közül:

- a fiatalok a helyszínen tartózkodnak, míg a másik csoport a víztározóhoz katonai járművekkel érkezik;*
- a fiatalok hétköznapi ruhát viselnek, míg az érkezők egy kivétellel egyenruhában vannak;*
- a fiatalok fegyvertelenek, míg az érkezők mindegyikénél fegyver van;*
- a fiatalok a részlet elejétől egymásra támaszkodó közösségként viselkednek, míg az érkezők jobbra parancsra tevékenykednek;*
- a jelenet végi kólónál a fiatalok mind lefekszenek a földre, míg a katonák állva maradnak.*

8. (6 pont)
Rekonstruálja a részlet cselekményét! A cselekmény felidézése során különítsen el legalább öt, egymást követő lényeges eseményt, amely előremozdítja a cselekményt!

Helyes válasz:

A vizsgázó 1-1, de maximum 5 pontot kaphat abban az esetben, ha helyesen és helyes időbeli sorrendben idéz fel az alábbi események közül legalább ötöt:

- lelkes fiatalok egy csoportja akadályt képezve eléri, hogy két rendőrségi/katonai dzsip megszakítsa útját;*
 - a feltartóztatottak vezetője úgy szól hozzájuk, mint ismerős, az összetűzést kerülve elrakatja a fegyvereket, és szóval próbálja meggyőzni a lányokból és fiúkból álló csapatot – főleg vörös inges vezetőjüket –, hogy engedjék őket tovább útjukon;*
 - a fiatalok a passzív ellenállást választják, és lefekszenek az autók elé, miközben mozgalmi dalt énekelnek;*
 - a rendőrök vezetője (Kozák András) is közéjük fekszik és énekel;*
 - a rendőrök vezetője feláll, és utasítást ad embereinek az út megtisztítására;*
-

-
- a rendőrök udvariasan kérve próbálják felhúzni a földről az ott fekvőket, aminek az lesz a vége, hogy őket dobják ruhástul a folyóba, s a fiatalok – újabb dalba feledkezve – ruháikat ledobálva maguk is a vízbe vetik magukat, és vidáman fürdenek együtt „áldozataikkal”;
 - közben a rendőrök főnöke feltartott kézzel hátrál a fegyvertelen vörös inges fiú előtt, aki megmotozza, elveszi a pisztolyát, amit a másik azonnal visszakér, mondván, hogy még el talál sülni;
 - a rendőrök vezetője bedobálja néhány fürdőző fiatal parton hagyott ruháját a folyóba;
 - a vörös inges fiú újra elkéri a másik pisztolyát, békésen leülnek egymás mellé, a fiú nézegeti a pisztolyt, majd megállapítja, hogy nincs is megtöltve;
 - a lányok és fiúk csapata, és a rendőrök kólót táncolnak együtt, a tánc befejeztével előbbieket tréfából ledobják magukat a fübe – kicsi a rakás –, a rendőrök állva maradnak, majd egy kiáltás harsan: „Gyerünk, öltözzünk!”

További 1 pontot kap a vizsgázó, ha helyes sorrendben idézte fel a cselekményelemeket. De nem adható pont abban az esetben, ha a vizsgázó nem a cselekményt írja le, hanem annak értelmezését.

9. (4 pont)

Állapítsa meg és indokolja legalább két-két megfigyeléssel, hogy a két csoport, illetve azok vezetői:

- a) **ellenségek,**
- b) **barátok!**

Helyes válasz:

1-1, de maximum 2 pontot kaphat a vizsgázó az alábbi vagy más, de helyes indok megfogalmazásáért, amely azt mutatja, arra utal, hogy a rendőrök (karhatalmisták) vezetője és a piros inges fiú ellenségek.

a) Ellenségek, mert:

- a fiatalok becserkészik a dzsipet, támadnak, összefogódzva elállják az utat;
- a rendőrök az első pillanatban a fegyverekre gondolnak;
- a rendőrök vezetője parancsot ad a karhatalmistáknak a fiatalok eltávolítására;
- a fiúk bedobálják a vízbe a rendőröket;
- a rendőrök vezetője feltartott kézzel hátrál a piros inges fiú előtt.

1-1, de maximum 2 pontot kaphat a vizsgázó az alábbi vagy más, de helyes indok megfogalmazásáért, amely azt mutatja, arra utal, hogy a rendőrök (karhatalmisták) vezetője és a piros inges fiú barátok.

b) Barátok, mert:

- a rendőrök vezetőjének hangneme – „Mit hülyéskedtek?”, „Ne marhulj!” – jó kapcsolatra, régi ismeretségre vall;
 - a rendőrök vezetője a diákok közé fekszik, velük énekel;
 - a durvának tűnő cselekedetek – vízbe dobás, ruhák behajigálása – után nem hallunk egyetlen panaszszt sem, mintha tréfának fognák fel, ami történik;
 - a két vezető békésen ücsörög egymás mellett, a pisztolyt ide-oda adogatva;
 - a rendőrök vezetője vállon veregeti a piros inges fiút a ruhadobálás után;
 - együtt táncolnak és énekelnek – láthatóan lelkesen és örömmel.
-

10. (2 pont)
Nevezze meg a jelenet első snittjére jellemző **montázsformát**, majd **indokolja** is megállapítását!

Helyes válasz:

1 pont adható, ha a vizsgázó helyesen azonosítja be a montázsformát, a belső montázst. További egy pontot kap a válaszadó abban az esetben, ha helyesen fejtí ki, hogy a beállításban a tér és a szereplők viszonyának a plánváltásokra építı ábrázolását a kamera és a szereplők bonyolultan összehangolt mozgására épített, folyamatosan változó kompozíciós elrendezése veszi át. A tényleges vágást a kamera és szereplımozgások helyettesítik, folyamatos tér-idı élményt biztosítva ezzel a nézınek, aki ezáltal erıteljesen bevonódik a jelentbe, miközben sohasem tudja kiszámítani, mi vár rá a következı pillanatban.

11. (2 pont)
Nevezzen meg egy olyan tárgyat, melynek **szerepe és jelentése hangsúlyosan megváltozik** a részlet során! Fogalmazza meg, hogy az adott tárgy **milyen átalakuláson** megy keresztül!

Helyes válasz:

1 pontot kaphat a vizsgázó, ha helyesen ismeri fel, hogy a jelenet során a piros ing szerepe változik meg. További 1 pontot kap a válaszadó, amennyiben felismeri, hogy a tánc során az ingbıl zászló lesz a fiú kezében. (Elfogadható a rendırök vezetıjének a fegyvere is, amely fenyegetı fegyverbıl játékszerré minısül a részlet során.)

12. (3 pont)
Figyelje meg a dalokat, az öltözékeket, a tárgyi világot, a cselekmény jellemzı fordulatait! Ezek alapján állapítsa meg, **milyen történelmi idıszakokra utal** a jelenet, idézzen fel **legalább három történelmi idıszakot** a megfigyelt stiláris eszközök, motívumok alapján!

Helyes válasz:

1-1-1, de maximum három pontot kaphat a vizsgázó, ha helyesen állapítja meg, és indokolja, hogy különbözı történelmi idıszakot idéznek pl.:

- az egyik dal a harmincas évek közepét, a spanyol polgárháborút (Madrid határán...);*
- a második világháborút (a balkáni partizánharcokra utaló dal, Járvuk a kólót...) és a diákok Gandhi passzív ellenállását idézı magatartása – ez utóbbi kapcsolható tágasabban a negyvenes évekhez is);*
- a negyvenes évek második felének magyar világát, a földosztás idejét (Dózsa népe, bontsd ki zászlód...), a lelkes és öntörvényű nékoszos szabadcsapat és a karhatalom találkozása (elfogadható az ötvenes évek eleje is a dzsip és a karhatalmisták kapcsán);*
- a farmer a hatvanas éveket idézi;*
- szintén a hatvanas éveket, a hippimozgalmakat vagy a néger polgárjogi mozgalmat idézheti az erıszakmentesség kapcsán;*
- a „vörös ingesség” a századelı grundromantikáját, a Pál utcaiakat is felidézheti;*
- elfogadható válasz a passzív ellenállásra az 1850-es évek.*

13. (2 pont)

Bizonyítsa legalább kettő, a részletre jellemző formanyelvi eszközzel, stiláris megoldással (narráció, montázs), hogy az **ábrázolt jelenet nem annyira a valóságos, hanem inkább egyfajta jelképes-szimbolikus térben és időben bonyolódik!**

Helyes válasz:

1-1 pont, de maximum 2 pont adható például a következő, vagy ezekhez hasonlóan a részlet konkrét megoldásaival helytállóan bizonyítható megfigyelésekre:

- nem állapítható meg biztosan a cselekmény ideje, az erre utaló jelzések ellentmondásosak, lásd jelmezek;*
- nem állapítható meg egyértelműen a két csoport és azok vezetőinek viszonya, mintha egyszerre és egy időben volnának barátok és ellenségek;*
- a tér a jelenetben egyre inkább egyfajta színpaddá válik, ezt az érzetet a belső montázs és a néptánc/ének-blokkok csak erősítik;*
- a cselekményelemek nem a hagyományos okozati rendben követik egymást, hanem egy általánosabb és jelzesszerűbb jelentés – „a történelem koreografált mozgása, tánca” – elvont szintjén.*

14. (6 pont)

„Nem a valóságból vett történet, csak a motívumai valóságosak.”

Értelmezze ezt a film rendezőjétől származó **megállapítást!** (4 pont)

Állapítsa meg, **kiket** szimbolizál a két csoport, **mi a szimbolikus jelentése a két csoport kapcsolata változásának** – vagyis a részlet cselekményének!

Helyes válasz:

maximum 4 pontot kaphat a vizsgázó, ha elemzésében érinti (vagy ki is fejt) az alábbiakat:

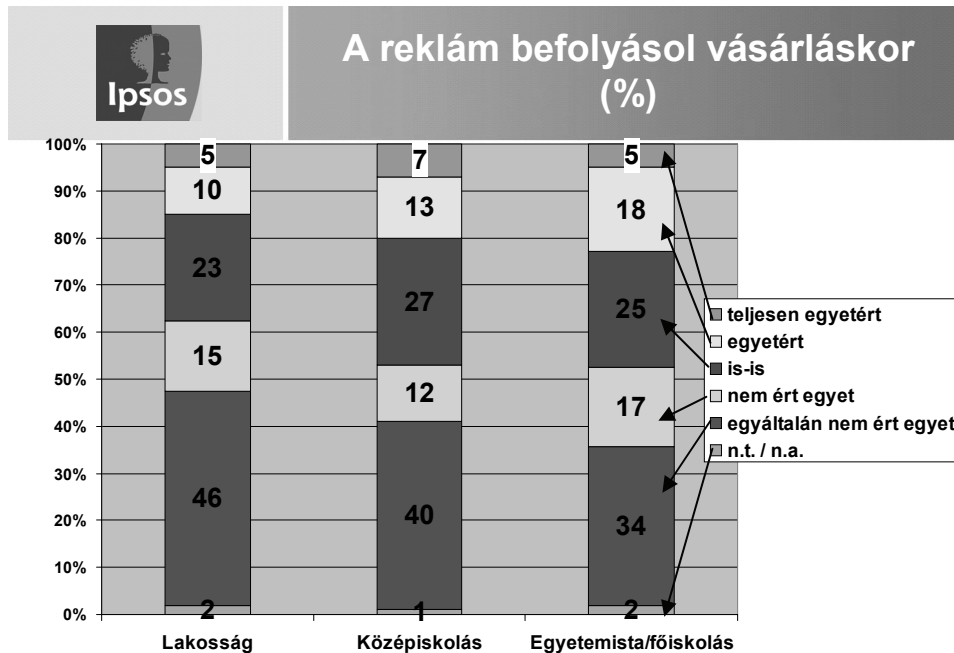
A látott részletnek van egy konkrét elbeszélésszintje, narratívája, amely egyszerre érthető és talányos. A cselekmény valóságosnak hat, mégis valószínűtlen, mert a motivációk hiánya, az ésszerűtlennek tűnő fordulatok, a lélektanilag nehezen érthető mozzanatok (pl. a hirtelen hangulatváltások, a szűkszavú párbeszéd) jelzesszerűsége, a mozgások dekoratív komponálása, a szimbolikusnak érezhető gesztusok és tárgyak – a realiztikus ábrázolás felől a modellszerű ábrázolás felé viszik az elbeszélésmódot.

A történelmi utalások történelmi tárgyú filmet sejtetnek, de nem „kosztümös” történelmi filmet, hisz az egyes képi és hang motívumok (a farmertől a partizánokig), illetve a belső montázs használata kitágítja a jelenet konkrét idejét és terét, egymásra vonatkoztatva a megidézett történelmi pillanatok.

További két pontot kaphat a vizsgázó, ha helyesen értelmezi a jelenet szimbolikus cselekményét. A konkrét cselekmény valószínűtlen, ám nagyon is ismerős motívumai egy parabola stilizációs erejével beszélnek áttételesen hatalom és nép szembenállásáról, majd ellentétük feloldásáról. A folyamatos, megszakíthatatlan kompozíció a viszonyok radikális átalakulását, hatalom és nép folyamatos, kiismerhetetlen játszmáit modellezi. A rendőrök vezetője és a piros inges fiú az egyén szintjén fogalmazzák meg az ember identitásválságát, a hatalomhoz és/vagy a néphez tartozás örök konfliktusát az állandóan átalakuló viszonyok között.

MÉDIA MINIESSZÉ (maximum 15 pont)

15. Tanulmányozza az alábbi grafikont, majd **ahhoz kapcsolódva** írjon rövid, 1-1,5 oldalas esszét *A reklám hatása – avagy mi befolyásol a vásárláskor?* címmel! Dolgozatában érintse a **közönség és a befogadás** problematikájának a médiaelméletben ma a legtöbb kutató szerint érvényesnek tekintett **modelljét!**

A grafikon forrása: Nemzeti Médiaanalízis – 2004.I.

n.t./n.a.: nincs adat

A jelmagyarázat (sorrendiségével) mindhárom oszlopra érvényes.

Helyes válasz:

Ismeret:

1 pont adható, ha a válasz helyes kontextusban tartalmazza a célközönség fogalmát.

További 2 pontot kap a vizsgázó, ha helyesen értekezik arról, hogy a médiaszövegek, így a reklámok hatása alapvetően függ azok értelmezésétől, vagyis az olvasattól. A szöveghasználatot hangsúlyozó, s ma a kutatók többsége által elfogadott modellek a közönséget aktív szereplőnek tekintik. A szöveg éppen a befogadó értelmező tevékenysége által nyeri el „végső formáját”.

Maximálisan 4 pont adható, ha a vizsgázó helyesen értekezik arról, hogy a reklám mint médiaszöveg hatása függ az alábbi tényezőktől (egy-egy tényező helyes megnevezése 1-1-1-1 pontot ér):

- a befogadó tudásától, tapasztalatától és ízlésétől;*
- a befogadó kulturális és társadalmi környezetétől (gazdasági, szociális, etnikai helyzet);*
- a befogadó életkorától;*
- a befogadó nemétől, nemi identitásától;*
- a befogadás helyzetétől és környezetétől.*

További 1-1 pont adható, ha a vizsgázó felismeri az adatokból, hogy a képzettség növekedésével együtt nő azoknak a száma, akik úgy vélik, a reklám kevésbé

befolyásolja őket a vásárláskor, valamint ha felismeri, hogy jellemzően nagyobb azoknak a száma, akik úgy vélik, rájuk nem hat a reklám, mint azoknak, akik elfogadják annak befolyásoló hatását.

Ily módon a válaszban számon kért ismeretanyagra összesen 9 pont adható.

A helyesen felépített esszéstruktúra (állítás, megfigyelések, ismeretek alapján történő érvelés-bizonyítás, konklúzió) 4 pont adható.

Az önálló megfigyelések felvetése és azok minősége további 2 ponttal értékelendő.